

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE DREPT

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

MINORITATEA ÎN DREPRUL PENAL ROMÂN

Coordonator doctorat
Prof. univ. dr. Gheorghică Mateuț

Doctorand
Teodor Dascăl

Rezumatul tezei de doctorat

Minoritatea în dreptul penal român

Drd. Teodor Dascăl

Teza de doctorat este structurată pe opt capitole în care au fost tratate problemele de ansamblu ale criminalității în rândul minorilor, cu accent deosebit pe dreptul pozitiv din țara noastră, prin analiza detaliată a sancțiunilor de drept penal ce se aplică minorilor și a procedurii în cauzele cu minori în timpul urmăririi penale și în faza de judecată. Totodată, au fost analizate în teză și perspectivele legislative în această materie, în urma promulgării noului Cod penal și a noului Cod de procedură penală, acte normative neintrate în vigoare la data elaborării tezei, problemele juridice controversate în materia aplicării sancțiunilor penale față de minori și în legătură cu executarea acestora, precum și regimul sancționator al minorului prin analiza comparativă a legislațiilor existente în alte țări europene.

În Capitolul 1, intitulat „Aspecte generale”, în prima secțiune, se pleacă de la premisa istorică potrivit căreia, criminalitatea, ca fenomen alarmant al lumii contemporane datorită intensității și extinderii cu care se manifestă, nu este doar un fenomen al societății de astăzi, ci o componentă a acesteia, criminalitatea fiind prezentă în toate epocile istorice.

Privită din perspective diferite, ca noțiune generală, criminalitatea a cunoscut o împărțire a conținutului ei în două sfere mai operaționale pentru cercetarea științifică: delicvența sau infracționalitatea juvenilă și criminalitatea adultă.

Desemnând ansamblul încălcărilor normelor sancționate penal, delicvența juvenilă constituie un fenomen social complex și grav prin consecințele sale negative, nu

numai pentru comunitate ci și pentru destinul ulterior al infractorului minor, prin termenul de delincvență juvenilă înțelegându-se ansamblul abaterilor și încălcărilor de norme sociale, sancționate juridic, săvârșite de minori până la 18 ani.

În cadrul cercetării delincvenței juvenile s-a constatat că a crescut grupa de minori în cadrul structurii de vârstă a populației, precum și o tendință ascendentă a delincvenței în rândul minorilor, paralel cu gravitatea faptelor comise.

Delincvența juvenilă a devenit una dintre problemele sociale majore cu care s-a confruntat și se confruntă cea mai mare parte din societățile contemporane, atât cele dezvoltate economic, cât și cele în curs de dezvoltare. În această perioadă, interpretările teoretice care considerau delincvența ca un fenomen de interes marginal, caracteristic mai multor grupuri sau categorii sociale, au fost abandonate, pentru a face loc unor abordări mai profunde și mai realiste, în concordanță cu care delincvența juvenilă este interpretată ca fiind o importantă problemă socială determinată, la rândul ei, de alte probleme sociale în legătură strânsă cu modalitatea în care societatea își poate gestiona resursele, cu procesele de educație și de socializare, cu modul în care funcționează și se organizează diversele structuri și instituții sociale.

Delincvența juvenilă reflectă o inadaptare la sistemul juridic și moral al societății, fiind cea mai importantă dintre devianțele negative, care includ încălcarea normelor de conviețuire socială, integritatea persoanei, drepturile și libertățile cetățenești. În studiul acestui fenomen trebuie luate în considerare atât particularitățile biologice, cât și cele psihologice ale copilăriei și adolescenței, devianța minorului fiind determinată atât de factori biogeni (leziuni cerebrale, traumatisme obstetricale, meningoencefalită din copilărie), cât și de factori sociogeni, în special carență afectivă, ca urmare a situației unui copil nedorit sau neglijent, care determină un handicap psihic al acestuia încă de la naștere.

În cea de a doua secțiune a primului capitol, consacrată ocrotirii minorilor în legislația internațională, se pleacă de la constatarea că în prezent, există o tendință pe plan mondial potrivit căreia statele caută să se asigure că sistemele lor de justiție juvenilă sunt în acord cu dreptul internațional în domeniul drepturilor omului, țările din toată lumea preluând principiile internaționale în legi proprii și, drept rezultat, legislațiile în domeniul justiției juvenile au fost reasezate pe aceste principii.

Din ce în ce mai mult personal, incluzând asistenți sociali, lucrătorii în domeniul drepturilor copilului, personal din sistemul de detenție, judecători, polițiști, inițiatori de politici și consilierii de probațiune participă la derularea unor programe de training cu privire la aplicarea acestor principii internaționale.

Națiunile Unite au făcut eforturi considerabile pentru ameliorarea justiției juvenile în general, a justiției penale pentru minori în special, pentru prevenirea delincvenței juvenile și apărarea minorilor privați de libertate.

Sunt analizate în această secțiune actele normative elaborate pe plan mondial cu privire la drepturile copilului, în general, și ale minorului infractor, în special, respectiv: Convenția cu privire la Drepturile Copilului, adoptată prin rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite nr.44/25, Regulile standard Minimale ale Națiunilor Unite în Administrarea justiției juvenile(Regulile de la Beijing adoptate în 1985 prin rezoluția Adunării Generale 40/33), Principiile Națiunilor Unite pentru Prevenirea Delicvenței Juvenile(Principiile de la Riad, adoptate în anul 1990 prin rezoluția Adunării Generale 45/112), Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate(adoptate în 1990 prin rezoluția Adunării Generale 45/113), Liniile directoare de acțiune privind copii implicați în sistemul de justiție penală(adoptate prin rezoluția Consiliului Economic și Social 30/1997), Regulile Minimale ale Națiunilor Unite pentru elaborarea măsurilor neprivative de libertate(Regulile de la Tokio din 1990), Declarația privind Principiile de bază ale justiției pentru victimele infracțiunilor și abuzului de putere(adoptate prin rezoluția Adunării Generale 40/34) și Recomandările Comitetului O.N.U. pentru drepturile copilului(2009).

În secțiunile următoare ale primului capitol sunt analizate prevederile Constituției României cu privire la ocrotirea drepturilor minorului, precum și alte acte normative elaborate pe plan intern în materia drepturilor copilului, respectiv: Hotărârea Guvernului nr. 539/2001, prin care a fost aprobată strategia guvernamentală în domeniul protecției copilului aflat în dificultate și planul operațional pentru implementarea acesteia, Legea nr.11/1990, privind încuviințarea înfierii, Legea nr.53/1992, privind protecția specială a persoanelor handicapate, O.U.G. nr.12/2001 prin care a fost înființată, ca organ de specialitate al administrației publice centrale, Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție, Legea nr.47/1993, privind declararea judecătorească a abandonului

de copii, abrogată prin Legea nr.273/2004 care are ca obiectiv principal dezinstituționalizarea acestei categorii de copii, în paralel cu crearea unui sistem de protecție bazat pe elaborarea unor strategii, Legea nr.678/2001, privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, Legea nr.123/2001, privind regimul străinilor în România, completată prin Legea nr.683/2002, care vizează și pe minorii victime care însoțesc victimele traficului de persoane, Legea nr.143/2000, privind combaterea traficului și a consumului ilicit de droguri, Legea nr.217/2003, pentru prevenirea și combaterea violenței în familie și Legea nr. 196/2003 pentru prevenirea și combaterea pornografiei.

Tot în acest capitol este analizată probațiunea, rolul serviciilor de probațiune și modul în care probațiunea a fost implementată în România, precum și Legea nr. 211/2004, privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor, care reglementează unele măsuri de informare a victimelor infracțiunilor cu privire la drepturile acestora, precum și de consiliere psihologică, asistență juridică gratuită și compensație financiară de către stat a victimelor unor infracțiuni, cu referire specială la drepturile minorilor, pentru o mai eficientă ocrotire a acestora.

În Capitolul 2, consacrat evoluției conceptului de minoritate și de răspundere penală, în prima secțiune, este analizată evoluția istorică a acestor instituții, cu referire la dreptul roman și la legiurile penale vechi, în această perioadă, nefăcându-se o deosebire de ordin calitativ între criminalitatea infantilă și criminalitatea omului adult, minorul delincvent fiind privit ca un delincvent oarecare, chiar și atunci când minoritatea constituia o circumstanță atenuantă. Scopul sancțiunilor îl constituia reprimarea infraționalității, persoana infractorului și influența pedepsei asupra acestuia având o importanță nesemnificativă și de aceea, prevenirea criminalității, în special a celei juvenile și reeducarea infractorului minor nu constituiau preocupări ale legiuitorului, ceea ce a dus la o creștere uriașă a criminalității minorilor.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, paralel cu dezvoltarea cercetărilor antropologice, sociologice, criminologice și din domeniul psihologiei pedagogice, s-a impus opinia că adolescentul, în general, inclusiv adolescentul infractor, prezintă o personalitate în formare, cu un conținut psiho-moral propriu și că reacția de apărare a societății împotriva conduitei sale periculoase, trebuie să țină seama de acest

specific și să vizeze, în primul rând, reeducarea infractorului minor, procesul de reeducare putând fi mai bine realizat prin măsuri educative decât prin pedepse.

După 1990 a început să se manifeste tot mai accentuat tendința ca minorii să fie scoși de sub regimul penal destinat persoanelor adulte; astfel, pe de o parte, a fost ridicată limita de vârstă a incapacității penale absolute, iar pe de altă parte, s-a admis existența unei perioade de incapacitate relativă, subordonată lipsei discernământului, variabilă ca întindere, de la o lege la alta, situată între perioada de incapacitate absolută și dobândirea capacității penale depline.

În cea de a doua secțiune consacrată vechiului drept românesc au fost analizate primele legiuri românești care fac referire la minori, respectiv Cartea Românească de Învățătură a lui Vasile Lupu de la 1646 în Moldova, editată la Mănăstirea Trisfetitelor din Iași și Îndreptarea Legii a lui Matei Basarab de la 1652 în Muntenia, editată la Târgoviște, scrieri în care minoritatea apare ca o cauză de înlăturare sau de atenuare a răspunderii penale. Astfel, până la vârsta de 7 ani minorul nu răspundea penal, iar de la vârsta de 7 ani și până la pubertate (14 ani pentru băieți și 12 ani pentru fete) minorilor li se aplicau pedepse mai ușoare, în aceste legiuri fiind menționată și o a treia categorie de vârstă, între 14 ani și 20 de ani pentru băieți și între 12 ani și 25 ani pentru fete, care beneficiau de o ameliorare a regimului de sancționare, cu excepția faptelor deosebit de grave. De asemenea, a fost analizată Legiuirea lui Caragea, care a intrat în vigoare în Țara Românească în anul 1818, Condica Criminalicească a lui Sandu Sturza din 1826, inspirată după Codul penal austriac de la 1803, tradus în românește și tipărit în 1807 la Cernăuți, care s-a aplicat în Moldova până la Unirea Principatelor și Codul penal Știrbei de la 1850, aplicat în Moldova, care cuprindeau reglementări mai complexe ale regimului minorilor delincvenți și mult mai nuanțate față de legiurile anterioare, limita de vârstă a răspunderii penale fiind fixată la 7, respectiv 8 ani, până la vârsta de 14 sau 15 ani minorii putând fi sancționați doar dacă au comis fapta cu discernământ și cu sancțiuni atenuate în raport cu majorii, peste aceste vârste, tinerii de până la 20 sau 21 de ani, bucurându-se de un regim sancționator preferențial.

Consacrarea de către codurile penale moderne a principiului individualizării pedepsei, a principiului neresponsabilității sau responsabilității atenuate a minorului delincvent, crearea unei jurisdicții speciale pentru această categorie de infractori,

separarea minorilor de majori în închisori și stabilirea pentru cei dintâi a unui regim de executare diferit, ca și introducerea în aceste coduri a unor măsuri de siguranță sau educative, sunt tot atâtea inovații care au influențat eforturile de creare și fundamentare a sistemului juridic special de sancționare a minorilor infractori în țara noastră, Codul penal din 1864, intrat în vigoare la 1 mai 1865, sub domnia lui Al. I. Cuza, inspirat după Codul penal francez de la 1810 și Codul penal prusian de la 1851, fiind primul Cod penal român, prin acest cod înlocuindu-se Codul penal de la 1826 din Moldova (Condica Criminalicească a lui Sandu Sturza) și cel de la 1850 din Muntenia (Codul penal Știrbei).

Acest cod cuprindea o reglementare asemănătoare legiuirilor din principate pe care le-a înlocuit, minoritatea fiind atât o cauză de incapacitate penală, cât și o cauză de atenuare a pedepsei, din punctul de vedere a legii penale existând trei perioade de vârstă privitoare la minoritate: până la vârsta de 8 ani, când minorul nu răspundea penal, între 8 și 15 ani, când minorul răspundea penal dacă se dovedea că a lucrat „cu pricepere”, instituindu-se astfel o prezumție relativă a lipsei de discernământ și cei între 15 și 20 de ani care erau socotiți întotdeauna responsabili și răspundeau penal, minoritatea constituind însă o stare de atenuare a pedepsei, aceste categorii de minori fiind sancționați cu o pedeapsă, care nu putea fi însă niciodată o pedeapsă criminală, chiar dacă minorul a comis o faptă denumită „crimă”.

Preluând multe din ideile progresiste ale vremii și inspirat din realitățile românești și din legislațiile altor state, Codul penal de la 1936 a adoptat pentru minori un sistem sancționar care reproduce multe dintre instituțiile experimentate în decursul timpului.

Majoratul penal a fost fixat la 19 ani, distingându-se două etape de vârstă a minorilor: prima, până la vârsta de 14 ani, denumită perioada copilăriei, când minorul nu răspundea penal și, a doua, între 14 și 19 ani, denumită perioada adolescenței când minorul răspundea penal dacă se dovedea că la momentul săvârșirii faptei acesta a acționat cu discernământ. Pentru minorul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală fără discernământ erau prevăzute măsuri cu caracter preventiv, educativ, tutelare și de protecție care încetau la momentul când copilul sau adolescentul a împlinit vârsta de 21 de ani.

Deși apreciat ca o operă legislativă valoroasă, ca o manifestare de prestigiu a științei penale românești, Codul penal de la 1936 a suferit modificări imediat după

intrarea sa în vigoare, printr-o lege din 24 septembrie 1938 fiind aduse importante modificări în materia minorității. Astfel, a fost coborâtă de la 14 ani la 12 ani vârsta de la care minorul răspunde penal, precum și vârsta majoratului penal de la 19 ani la 18 ani. Ca urmare a modificărilor aduse Codului penal, minorul cu vârsta de până la 12 ani nu răspundea niciodată penal, minorii cu vârsta între 12 ani și 15 ani răspundeau penal doar dacă au acționat cu discernământ, iar cei cu vârsta între 15 și 18 ani răspundeau penal, minoritatea reprezentând însă o cauză de atenuare a pedepsei.

Minorilor între 12 și 15 ani care au săvârșit fapta cu discernământ și minorilor care au depășit vârsta de 15 ani li se puteau aplica două sancțiuni de drept penal: măsuri de siguranță și pedepse. În afara acestor sancțiuni de drept penal, instanța penală era îndreptățită să ia anumite măsuri de ocrotire și față de minorii cu vârsta de până la 12 ani, dacă aceștia au săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, precum și minorilor care nu au comis infracțiuni, dar care erau în pericol de a săvârși astfel de fapte; aceste măsuri constau în încredințarea minorului pentru supraveghere deosebită familiei, unei rude apropiate ce ar primi sarcina supravegherii minorului, fie unei persoane onorabile, unei societăți de patronaj sau unei instituții publice sau private autorizate de stat în acest scop, fie institutului de reeducare morală, după caz, precum și în încunoștințarea autorităților școlare, spre a-l dojeni pe minor și a lua măsuri disciplinare prevăzute de regulamentul școlar.

Ultima secțiune a acestui capitol, privește Cod penal în vigoare, care consacră stării de minoritate un întreg titlu, titlul V al părții generale intitulat „Minoritatea”, starea de minoritate nefiind privită ca o „scuză atenuantă” legală, susceptibilă de a duce la reducerea pedepselor prevăzute în textul incriminator, ci ca pe o cauză de diferențiere generală, instituindu-se pentru infractorii minori un tratament juridic diferit față de infractorii majori, la art. 99-110¹ Cod penal existând un sistem unitar de norme care reglementează condițiile răspunderii penale a minorilor și sancțiunile de drept penal aplicabile acestora.

În ceea ce privește răspunderea penală a minorilor, la art. 99 se stabilesc limitele răspunderii penale, după cum urmează: până la împlinirea vârstei de 14 ani minorul nu răspunde penal, între 14 și 16 ani minorul răspunde penal numai dacă se dovedește că a

săvârșit fapta prevăzută de legea penală cu discernământ, iar între 16 și 18 ani minorul răspunde penal.

Cu privire la tratamentul juridic penal, pentru minori a fost instituit un regim sancționator mixt, alcătuit din măsuri educative și pedepse.

Măsurile educative (mustrarea, libertatea supravegheată, internarea într-un centru de reeducare, internarea într-un institut medical educativ), pot fi aplicate de instanța penală doar față de minorii care răspund penal, spre deosebire de Codul penal anterior, situația minorilor care au comis fapte prevăzute de legea penală dar care nu răspund penal fiind reglementată prin lege specială. Codul penal în vigoare prevede pentru minori două pedepse principale, închisoarea și amenda, a căror limite speciale se reduc la jumătate, iar pedeapsa detențiunii pe viață și pedepsele complementare nu se aplică minorilor.

Față de redactarea inițială, în ceea ce privește minoritatea, Codul penal a suferit modificări importante prin Decretul nr. 218/1977, privind unele măsuri tranzitorii referitoare la sancționarea și reeducarea prin muncă a unor persoane care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală și prin Legea nr. 104/1992 pentru modificarea și completarea Codului penal, a Codului de procedură penală și a altor legi, precum și abrogarea Legii nr. 59/1968 și a Decretului nr. 218/1977, modificări care au fost analizate în această secțiune, îndeosebi prin prisma impactului avut cu privire la tratamentul sancționator al infractorilor minori.

Capitolul 3, în care sunt analizate limitele răspunderii penale a infractorilor minori, în prima secțiune, se pleacă de la constatarea că infraționalitatea sau criminalitatea minorilor, chiar dacă este o componentă a infraționalității în general, prezintă particularități determinate de anumite caracteristici biologice, psihologice și sociale ale acestora, avute în vedere de legiuitor la momentul reglementării răspunderii penale pentru minori, pentru combaterea fenomenului infraționalității în rândul minorilor fiind prevăzute anumite forme de prevenire diferite față de majori și că fiind un domeniu extrem de delicat, în doctrina juridică nu există o concepție unitară, cu repercusiuni asupra modului de reglementare, în concret, existând două modele de abordare: modelul liberal și modelul autoritar.

Modelul liberal sau nepenal, presupune că minorilor nu li se vor aplica sancțiuni de drept penal, în cazul comiterii de infracțiuni de către aceștia urmând să se aplice

măsurile de altă natură. Modelul liberal scoate astfel din sfera dreptului penal infraționalitatea juvenilă, urmând ca minorilor să li se aplice doar măsuri de siguranță; totuși, în cazul comiterii unor infracțiuni de către minorii cu vârste apropiate de vârsta majoratului, acestora li se vor putea aplica pedepse, ca, de exemplu, în Belgia.

Modelul autoritar sau penal, presupune că minorilor care au comis infracțiuni și care răspund penal li se aplică sancțiuni penale, acest model având mai multe forme.

Prima formă, cea mai represivă, presupune că minorul cu o vârstă apropiată de cea a majoratului poate fi considerat adult, urmând ca în cazul comiterii de către o astfel de persoană a unei infracțiuni să i se poată aplica pedepsele prevăzute de lege pentru majori, cum este, de exemplu, în Olanda.

A doua formă, este cea în care minorului i se aplică numai pedepse dar cu o durată mai redusă decât pedepsele ce se aplică majorilor, regimul de executare al pedepselor de către minori fiind mai puțin sever decât pentru majori, cum este cazul închisorii ce se execută în instituții speciale pentru tinerii infractori.

A treia modalitate constă într-un regim sancționator mixt, compus din pedepse și măsuri educative, sistem care funcționează în prezent și în România.

În cea de a doua secțiune, privind capacitatea penală a minorilor, este analizată categoria minorilor care nu răspund penal, adică minorii care nu au împlinit vârsta de 14 ani și minorii cu vârsta de la 14 la 16 ani, care au săvârșit fapta fără discernământ, precum și categoria minorilor care răspund penal, respectiv cei cu vârsta între 14 și 16 ani, dacă au comis fapta cu discernământ și minorii care au împlinit vârsta de 16 ani, adică minorii cu capacitate penală absolută, în legislația penală făcându-se distincție între minorii care nu răspund penal și minorii care răspund penal, principalul criteriu după care se face această distincție fiind vârsta, dar și discernământul, prin discernământ înțelegându-se capacitatea persoanei fizice de a înțelege și de a-și dirija conștient voința într-o împrejurare concretă și nu generalizată la orice manifestare a unei persoane. Discernământ înseamnă, așadar, responsabilitate, dar în cazul minorilor aceasta nu este deplină, fiindcă dezvoltarea fizică și psihică a minorilor nu este desăvârșită.

Importanța acestui criteriu, respectiv a vârstei, rezultă din prevederile art. 40 pct. 3 lit. a din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, care prevăd că statele părți trebuie să promoveze legi prin care să stabilească vârsta minimă de la care copiii acuzați

de comiterea unei infracțiuni sau care au fost găsiți vinovați de săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, să poată fi trași la răspundere penală.

Codul penal român este în deplină concordanță cu norma din convenția arătată, legiuitorul român făcând din minoritate o cauză care înlătură caracterul penal al faptei, art. 50 din Codul penal statuând că „nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, săvârșită de un minor care la data comiterii acesteia nu îndeplinea condițiile legale pentru a răspunde penal”, ori, pentru minori, condiția răspunderii penale înscrise la art. 99 Cod penal sunt vârsta și discernământul.

În secțiunea următoare este analizată răspunderea penală a minorilor în cazul unor forme de unitate infracțională, întrucât în ceea ce îi privește pe minori, s-au conturat elemente de specificitate doar cu privire la unele din aceste forme, respectiv cu privire la infracțiunea simplă instantanee, infracțiunile cu durată de consumare (continue, continuate și instantanee și de obicei) și infracțiunile progresive, în cazul comiterii de către minori a unor astfel de infracțiuni impunându-se a se determina momentul săvârșirii infracțiunii, în funcție de acest moment urmând să se stabilească legea aplicabilă, respectiv dacă răspunderea penală a făptuitorului va fi antrenată ca minor sau ca major, în cazul în care acțiunea sau inacțiunea are loc pe timpul cât făptuitorul este minor iar urmarea se produce după vârsta majoratului sau când se comit acte de executare atât în timpul minorității, cât și după data atingerii vârstei majoratului de către minor.

În ceea ce privește consecințele răspunderii penale pentru minori, sistemul sancționator al acestora, față de cel al infractorilor majori, este, un mixt, compus din pedepse și măsuri educative, acestea din urmă fiind tot sancțiuni de drept penal, în alegerea sancțiunii ce se va aplica fiind stabilită regula că pedeapsa se aplică numai dacă se apreciază că luarea unor măsuri educative nu este suficientă pentru îndreptarea minorului.

Deși legea nu prevede expres că față de minori se pot lua și măsuri de siguranță, raportat la prevederea cu caracter general cuprinsă în art. 112 Cod penal, luarea față de minori a măsurilor de siguranță nu este exclusă în măsura în care, prin conținutul lor, acestea nu sunt incompatibile cu situația minorului.

Cu toate că toate sancțiunile de drept penal aplicabile minorilor, pedepse, măsuri educative și măsuri de siguranță, urmăresc în ultimă instanță, prevenirea infracțiunilor și

apărarea societății față de cei ce au comis infracțiuni (chiar și fără vinovăție în cazul luării unor măsuri de siguranță), fiecare dintre aceste sancțiuni are și o finalitate proprie realizabilă prin mijloace specifice. Măsurile educative au, în primul rând scopul de a realiza reeducarea minorului (ca măsură de prevenire), prin mijloace adecvate persoanelor neajunse la deplina maturitate psihofizică, pedepsele au ca finalitate proprie atât constrângerea (ca măsură de represiune), cât și reeducarea infractorului (ca măsură de prevenire), în timp ce măsurile de siguranță au ca scop principal înlăturarea unei stări de pericol determinată de persoana infractorului sau activitatea infracțională desfășurată de către acesta.

În acest capitol au fost analizate și consecințele răspunderii penale pentru minori în alte sisteme de drept, avându-se în vedere că în domeniul justiției pentru minori, sistemele de drept urmează două modele: cel tradițional sau penal, conform căruia începând cu anumită vârstă minorilor li se aplică pedepse, și cel mai recent, nepenal, care acordă prioritate măsurilor educative, în ambele modele, minorilor sub o anumită vârstă care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală aplicându-li-se numai măsuri de protecție.

Modelul tradițional penal rămâne dominant, acesta recurgând atât la pedepse cât și la măsuri educative, cum este, de exemplu, în dreptul englez, unde minorului îi sunt aplicabile, în principiu, numai pedepse, însă mai puțin severe în privința duratei și a modului de executare decât cele aplicabile infractorilor majori. Alte legislații, prevăd existența unui sistem mixt de sancțiuni alcătuit din pedepse și măsuri educative, cum este, de exemplu, cazul Elveției, unde minorului i se poate aplica fie o pedeapsă, fie o măsură educativă, sau cazul Germaniei, unde minorului infractor i se aplică, în paralel cu pedepsele și măsuri educative (unele cu caracter coercitiv, iar altele disciplinare).

Modelul nepenal pune accent pe măsurile educative, cum este de exemplu în legislația belgiană unde a fost lansat conceptul de „minor aflat în pericol”, concept ce include indisciplina, vagabondajul și comiterea de infracțiuni.

Unele legislații sunt dificil de încadrat în vreunul dintre aceste modele, cum este, de exemplu, cazul Spaniei, unde Legea organică privind răspunderea penală a minorilor din anul 2000 instituie principiul responsabilității penale a minorilor, dar sancțiunile

prevăzute de această lege sunt calificate ca măsuri de natură penală, deși, în fapt, acestea au o natură sancționatorie-educativă.

Au fost apoi analizate reglementările privind pe minori din Franța, unde regimul sancționator este reglementat de Ordonanța nr. 45-174 din 2 februarie 1945 privind minorii delicvenți, dispozițiile ordonanței completându-se prin normele Codului penal, aprobat prin Legea nr.2002-1138 din 9 septembrie 2002, din Germania, potrivit Legii privind bunăstarea tineretului (jugendwohlfahrtgesetz), care constituie un act de referință în domeniul tratamentului social și al măsurilor care trebuie luate în vederea asigurării unor condiții normale de viață copiilor și tinerilor, regimul penal al minorului și tânărului adult (Herranwachsende) fiind prevăzut în Legea Tribunalului pentru tineri din 8 aprilie 1953, din Anglia și Țara Galilor unde sediul materiei se regăsește în Legea pentru prevenirea criminalității și a tulburării liniștii publice (Crime and Disorder Act) adoptată la 31 iulie 1998 și intrată în vigoare la 30 septembrie 1998, Criminal Justice Act din 1982 și în Police and Criminal Evidence Act din 1984, din Belgia, cu referire la Legea din 8 aprilie 1965 privind protecția tinerilor și Legea din 13 iunie 2006 de modificare a legislației privind protecția tinerilor și tratamentul minorilor care au săvârșit o infracțiune, din Polonia, unde răspunderea penală a minorilor este reglementată în Codul penal din 1997, intrat în vigoare la 1 septembrie 1998, din Spania, unde dispozițiile pentru minori sunt prevăzute în Codul penal și în Legea privind răspunderea penală a minorilor din 12 ianuarie 2000 și din Portugalia, unde regimul sancționator al minorilor este reglementat de Decretul-lege nr.314 din 27 octombrie 1978 privind regimul penal aplicabil tinerilor, Decretul-lege nr.401/82 privind regimul penal aplicabil tinerilor adulți și Legea nr.166/99 privind măsurile tutelar-educative ce se aplică minorilor cu vârsta cuprinsă între 12 și 16 ani care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală.

În Capitolul 4, consacrat măsurilor educative, muștrarea, libertatea supravegheată, internarea într-un centru de reeducare și internarea într-un institut medical-educativ, se are în vedere că sancționarea minorilor prin măsuri educative este o particularitate a răspunderii penale a minorilor, măsurile educative fiind sancțiuni de drept penal cu caracter educativ, executarea lor fiind axată pe desfășurarea și completarea formării școlare și profesionale a infractorilor minori, cu o durată nedeterminată (cu excepția muștrării și a libertății supravegheate) și revocabile, instanța putând reveni asupra lor

dacă pe durata măsurii minorul are purtări rele sau comite din nou o faptă prevăzută de legea penală. Ele sunt sancțiuni jurisdicționalizate, fiindcă se aplică de către instanța de judecată, spre deosebire de măsurile de ocrotire administrative ce se iau față de minorii care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală, dar care nu răspund penal.

În analiza muștrării, prima pe scara măsurilor educative, ca fiind cea mai ușoară dintre ele și care se ia față de minorul a cărui îndreptare se apreciază că este posibilă fără aplicarea unei măsuri educative mai severe, ce are în vedere faptul că muștrarea constă nu numai într-o simplă admonestare, dojenire, ci în punerea minorului în situația de a-și da seama că a comis o faptă neângăduită, cu scopul de a înțelege că trebuie să aibă pe viitor o conduită bună, fiindcă, în caz contrar, va suporta o măsură educativă mai severă sau i se va aplica o pedeapsă.

Prin natura ei, muștrarea se caracterizează prin aceea că este o măsură cu caracter moral, o măsură care se adresează conștiinței minorului. Pe lângă elementul de muștrare propriu-zis, mai cuprinde și elemente de avertizare cu privire la conduita viitoare. Pentru minorii la care comiterea faptei a fost mai mult un accident, muștrarea este o măsură binevenită și eficace, mai ales pentru aceia care în mediul familial găsesc un sprijin moral. Practica a dovedit că o muștrare bine adaptată personalității minorului și făcută în așa manieră încât minorul să simtă nu numai dojana ci și stimularea pentru un comportament bun în viitor prin încrederea ce i se acordă, poate avea rezultate pozitive și durabile, și, de aceea am apreciat că măsura educativă a muștrării, ca sancțiune de drept penal specifică pentru minori, și-a dovedit utilitatea practică și că ar trebui să fie menținută în sfera măsurilor educative, în contradicție cu prevederile noului Cod penal, prin care legiuitorul a renunțat la această măsură educativă.

A doua pe scara măsurilor educative, libertatea supravegheată își găsește aplicarea în cazul în care îndreptarea minorului nu este posibilă prin aplicarea măsurii educative mai ușoare, aceea a muștrării, fiindcă reeducarea minorului necesită un anumit interval de timp în care minorul să fie supus la o supraveghere strictă. Ea constă în lăsarea minorului în libertate, pe timp de un an, sub supravegherea deosebită a unor persoane sau instituții, arătate într-o ordine de preferință și limitativ în textului legal arătat, urmând ca în cazul în care supravegherea impusă nu și-a atins scopul, să se ia față de minor o măsură educativă

mai aspră sau să se aplice o pedeapsă, libertatea supravegheată fiind singura măsură educativă cu caracter comunitar din dreptul penal român.

Ceea ce caracterizează măsura libertății supravegheate constă în aceea că este o acțiune de durată, concretizată într-o strictă supraveghere a minorului, exercitată în condițiile libertății fizice ale acestuia. Totodată, libertatea supravegheată este o măsură revocabilă, dacă scopul urmărit, îndreptarea minorului, n-a putut fi atins prin această măsură, spre deosebire de muștrare care nu presupune o acțiune de durată și nici nu este revocabilă și față de internarea într-un centru de reeducare, care deși implică și ea o acțiune de durată și este revocabilă, spre deosebire de libertatea supravegheată, implică în plus o restrângere a libertății fizice a minorului.

În această secțiune au fost analizate persoanele și instituțiile cărora li se poate încredința supravegherea minorului, obligațiile ce revin acestora, precum și obligațiile ce pot fi impuse minorului pe durata executării măsurii, cu accent deosebit pe obligația de a presta o activitate neremunerată, fiindcă norma legală intră în conflict cu norma constituțională și cu normele C.E.D.O. care impun luarea consimțământului persoanei căreia o astfel de obligație îi este impusă printr-o hotărâre de condamnare, conchizându-se că impunerea acestei obligații trebuie făcută de o manieră care să nu înjosească pe condamnat și să nu trezească acestuia un sentiment care să-l înrăiască, și de aceea, chiar dacă legea nu prevede, credem că la impunerea acestei obligații, instanțele ar trebui să verifice dacă cel condamnat are sau nu disponibilitatea de a respecta o astfel de obligație, în lipsa consimțământului celui condamnat, impunerea acestei obligații având toate șansele să fie lipsită de finalitate. Din motivele arătate, credem că în lege ar trebui să se prevadă expres obligația instanței de a lua consimțământul minorului pentru impunerea acestei obligații.

Au fost, de asemenea, analizate condițiile în care se dispune de către instanță revocarea libertății supravegheate, cu consecința luării măsurii educative a internării minorului într-un centru de reeducare sau a aplicării unei pedepse, cu aprecierea că în cazul în care minorul se sustrage de la supravegherea ce se exercită asupra sa sau are purtări rele, precum și în cazul în care comite o faptă prevăzută de legea penală, revocarea nu ar trebui să fie obligatorie, ci facultativă, fiind mai productiv ca legiuitorul să lase la aprecierea instanței dacă se impune sau nu revocarea, funcție de gravitatea și

amplora manifestărilor ce constituie sustragere de la supraveghere sau purtări rele, sau natura faptei prevăzute de legea penală, dacă în acest ultim caz sunt întrunite condițiile impuse de art. 18¹ Cod penal, fiind evident că s-a comis o faptă prevăzută de legea penală, dar în mod vădit lipsită de importanță, ceea ce ar impune ca revocarea să nu fie obligatorie, tocmai datorită lezării minime a valorii sociale ocrotite, internarea în centrul de reeducare putând avea consecințe devastatoare pentru minorul în cauză, situația fiind identică și în cazul când minorul comite pe timpul termenului de încercare o nouă infracțiune pentru care instanța apreciază că se impune înlocuirea răspunderii penale, fiind îndeplinite toate condițiile prevăzute de art. 90 Cod penal, fapta comisă fiind infracțiune, și când ar urma să se revoce libertatea supravegheată și să se ia față de minor măsura educativă a internării într-un centru de reeducare prevăzute de art. 104 Cod penal, chiar dacă pentru infracțiunea nou săvârșită s-a dispus încetarea procesului penal și s-a dispus înlocuirea răspunderii penale.

În secțiunea următoare este analizată a treia măsură educativă ce se poate lua față de minorul infractor, măsura internării într-un centru de reeducare, care se ia în scopul reeducării minorului cărui i se asigură posibilitatea de a dobândi învățătura necesară și o pregătire profesională potrivit cu aptitudinile sale.

Deși denumită ”educativă”, această măsură este în realitate o măsură de reeducare, mai aspră în conținut decât mustrarea și libertatea supravegheată, fiindcă, spre deosebire de acestea, afectează libertatea fizică a minorului, și, de aceea, măsura internării se ia doar față de minorii cărora celelalte măsuri educative sunt neîndestulătoare

Scopul măsurii, acela de a reeduca pe minor, se realizează prin acțiunea unei instituții de stat specializată, indicată generic, dar expres și limitativ prevăzută de lege.

În contextul măsurilor educative, internarea într-un centru de reeducare vizează posibilitățile de recuperare morală a infractorilor minori într-un mediu organizat, prin îmbinarea elementelor coercitive cu cele stimulative. Pe lângă reeducarea morală, pe timpul internării, care în principiu durează până la majorat, minorului i se asigură și instrucția școlară și o pregătire școlară adecvată aptitudinilor sale, scopul internării putând fi considerat atins doar atunci când se obține îndreptarea minorului din punct de vedere moral și când se realizează o temeinică pregătire școlară și profesională a minorului.

Privită sub aspectul eficacității, internarea într-un centru de reeducare, față de celelalte măsuri educative, prezintă avantajul că reeducarea minorului are loc într-o instituție specializată în care funcționează personal calificat, pe timpul internării minorul având posibilitatea să dobândească învățătură sau să continue să învețe, sau să obțină o calificare profesională. Totuși, deși în principiu internarea în centrul de reeducare apare ca fiind cea mai eficientă dintre măsurile educative, ea nu ar trebui să fie supraevaluată, fiindcă în procesul logic de alegere a celei mai potrivite măsuri pentru reeducarea minorului se pornește nu de la premisa eficacității în abstract a acestor măsuri, ci de la premise legate de persoana minorului, de gravitatea abaterii comise.

Au fost analizate în această secțiune toate problemele legate de luarea măsurii în funcție de vârsta minorului la data pronunțării hotărârii de condamnare, cu aprecierea că măsura poate fi dispusă și față de minorul care a împlinit vârsta de 17 ani la data pronunțării hotărârii de condamnare, cele legate de posibilitatea de a se lua această măsură și față de minorul care a executat anterior o pedeapsă privativă de libertate și care a comis o nouă infracțiune după liberarea din penitenciar, dacă infracțiunea nou săvârșită prezintă un pericol social redus, precum și cele legate de durata acestei măsuri, de liberarea minorului înainte de a deveni major, de prelungirea duratei internării pe o durată de cel mult 2 ani, cele legate de revocarea liberării minorului înainte de a deveni major și de revocarea internării într-un centru de reeducare în cazul comiterii unei infracțiuni, precum și regimul de executare a măsurii educative a internării într-un centru de reeducare.

În analiza internării într-un institut medical-educativ, măsură ce constă în internarea minorului într-un institut medical-educativ datorită stării fizice sau psihice în care se află acesta, în vederea supunerii la un tratament medical și la un regim special de educație, se are în vedere că deși pe scara măsurilor educative, internarea într-un institut medical-educativ este situată pe ultimul loc, ea nu este mai aspră decât internarea într-un centru de reeducare, fiindcă, în cazul ambelor măsuri are loc o restrângere a libertății fizice a minorului, cu scopul reeducării acestuia. Diferența constă în aceea că măsura internării în centrul de reeducare se poate lua față de minorii cu o stare de sănătate fizică și psihică normală, pe când internarea într-un institut medical-educativ se ia doar față de

minorii deficienți din punct de vedere fizic sau psihic și care au nevoie de tratamentul medical și de un regim special de educație.

Deși face parte din categoria măsurilor educative, măsura are și o componență medicală, împrejurare rezultată din chiar denumirea ei. Caracterul bivalent al măsurii determină și specificul institutului în care minorul urmează să fie internat, fiindcă minorul urmează să fie supus la un tratament medical special, adecvat stării sale fizice sau psihice, precum și procesului reeducării, prin intermediul unor specialiști în ambele domenii, al medicinei și al educației.

Ca și în cazul internării într-un centru de reeducare, sunt analizate, în subsecțiuni, toate problemele legate de condițiile de luare și de durată a acestei măsuri, de revocare și de ridicare a măsurii, cu specificul determinat de starea de sănătate fizică sau psihică a minorului.

În ultima secțiune a acestui capitol sunt analizate aspectele juridice controversate comune mai multor măsuri educative, respectiv revocarea libertății supravegheate, a internării într-un centru de reeducare sau a internării într-un institut medical educativ pentru comiterea unei infracțiuni și aplicarea unei pedepse, efectele grațierii unor pedepse în cazul revocării măsurilor educative, comiterea de către minor a mai multor infracțiuni în modalitatea concursului de infracțiuni și dacă durata internării se deduce din pedeapsa aplicată minorului pentru o infracțiune concurentă.

În legătură cu, revocarea libertății supravegheate, a internării într-un centru de reeducare sau a internării într-un institut medical educativ pentru comiterea unei infracțiuni și aplicarea unei pedepse ca urmare a Deciziei nr. XXX/2007 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție prin recurs în interesul legii, în teză a fost propus un alt mod de sancționare pentru pluralitatea de infracțiuni astfel creată, prin care instanța ar putea da mai bine eficiență tuturor instituțiilor juridice cu aplicabilitate într-o astfel de speță.

În Capitolul 5, sunt analizate pedepsele ce se aplică minorilor, pornindu-se de la premisa că îndreptarea minorilor se poate obține nu numai prin luarea unor măsuri educative ci și prin plata unor amenzi sau prin executarea unor pedepse cu închisoare mai mici decât cele prevăzute de lege pentru majori, legea prevăzând expres că limitele pedepselor stabilite de lege pentru infracțiunile săvârșite de minori sunt acelea prescrise

de lege pentru majori, însă reduse la jumătate, și că pedeapsa detențiunii pe viață și pedepsele complementare nu se aplică minorilor.

În lumina dispozițiilor Codului penal în vigoare, spre deosebire de reglementarea anterioară, în care minoritatea infractorului constituia doar o scuză atenuantă, starea de minoritate este o cauză de diferențiere generală a pedepsei, pentru minori existând și dispoziții speciale privind stabilirea și individualizarea legală a pedepsei închisorii și amenzii, din contextul reglementării răspunderii penale a minorului, rezultând voința legiuitorului de a sancționa pe minor pentru infracțiunea săvârșită, diferențiat față de tratamentul penal aplicat infractorului major pentru săvârșirea acelorași infracțiuni, într-un sens atenuat, motiv pentru care atât limita minimă cât și limita maximă pentru fiecare infracțiune săvârșită de minor este redusă la jumătate, diferențieri față de tratamentul penal al infractorului major existând și cu privire la aplicarea suspendării condiționate a executării pedepsei și a suspendării executării pedepsei sub supraveghere.

Pedeapsa închisorii este cea mai gravă dintre sancțiunile ce pot fi aplicate infractorilor minori, iar în urma efectuării operațiunilor specifice de reducere la jumătate a limitelor de pedeapsă, în nici un caz minimul special al pedepsei închisorii nu va putea fi mai mare de 5 ani și întrucât minorilor nu li se aplică pedeapsa detențiunii pe viață, în cazul comiterii de către minori a unei infracțiuni pentru care legea prevede această pedeapsă, minorului i se va aplica pedeapsa închisorii de 5 la 20 de ani

Dacă se constată existența unor cauze de modificare a pedepsei, aceasta se va stabili în limitele rezultate după aplicarea dispozițiilor privind efectele acestor cauze modificatoare. Așa fiind, chiar dacă instanța nu trebuie să fixeze pedepse concrete în cadrul fiecărei operațiuni succesive specifice pentru aplicarea fiecărei dispoziții prin care se modifică pedeapsa, va trebui să se aibă în vedere și să se determine limitele în care se poate stabili pedeapsa în fiecare fază în care se aplică o normă modificatoare, fiindcă numai în acest mod vor putea fi fixate limitele finale între care pedeapsa trebuie stabilită, limite la a căror determinare fiecare dintre aceste cauze a contribuit prin efectul său modifier.

Sunt analizate, apoi, toate situațiile de individualizare judiciară a pedepsei închisorii pentru minori, în prezența unor astfel de cauze, respectiv atunci când există circumstanțe atenuante, circumstanțe agravante, concurs între circumstanțele agravante și

circumstanțele atenuante, concurs de infracțiuni, pluralitate intermediară, atât pluralitate intermediară cât și concurs de infracțiuni, pluralitatea intermediară în concurs cu circumstanțele atenuante, pluralitate intermediară și circumstanțe agravante, concurs între circumstanțele agravante, circumstanțele atenuante și pluralitatea intermediară, concurs între circumstanțele agravante, circumstanțele atenuante și pluralitatea intermediară, pluralitate intermediară, circumstanțe agravante și concurs de infracțiuni, pluralitate intermediară, circumstanțe atenuante, circumstanțe agravante și concurs de infracțiuni, infracțiune continuată.

De asemenea, tot în această secțiune, este analizat modul de stabilire a pedepsei închisorii în caz de instigare neurmată de executare și în caz de evadare, precum și regimul de executare a pedepsei închisorii, diferențiat față de executarea pedepsei de către condamnații majori, legea prevăzând expres că minorii condamnați la pedeapsa închisorii execută pedeapsa separat de condamnații majori sau în locuri de deținere speciale, asigurându-li-se posibilitatea de a continua învățământul general obligatoriu și de a dobândi o pregătire profesională potrivit cu aptitudinile lor, cu referire la dispozițiile speciale pentru minori cuprinse în Legea nr.275/2006, privind executarea pedepselor.

Cu privire la pedeapsa principală a amenzii, este analizat modul de stabilire a limitelor pedepsei pentru minori, cu referire și la cazuri speciale de individualizare judiciară a acestei pedepse, în cazul existenței circumstanțelor atenuante sau agravante, a concursului dintre aceste cauze, precum și la înlocuirea pedepsei închisorii cu pedeapsa amenzii.

Este analizată apoi individualizarea judiciară a modalității de executare a pedepselor aplicate minorilor, respectiv suspendarea condiționată a executării pedepsei și suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, prin analiza condițiilor de aplicare a acestor instituții, a termenului de încercare, a revocării și anulării suspendării, precum executarea pedepsei la locul de muncă.

În Capitolul 6 sunt analizate alte instituții de drept penal, cu aplicare specială în materia minorității, respectiv amnistia și grațierea, prescripția, lipsa plângerii prealabile, retragerea plângerii prealabile și împăcarea părților.

În Capitolul 7, destinat perspectivelor legislative în materia tratamentului sancționator al minorilor, sunt avute în vedere cele două noi coduri elaborate în țara

noastră, Legea nr.301/2004 și Legea nr. 286/2009, ambele legi pentru elaborarea unui nou Cod penal, legea din 2004 fiind abrogată prin legea din 2009, încercându-se astfel reformarea sistemului de justiție penală din România.

S-a apreciat că necesitatea elaborării unui nou Cod penal este impusă de neajunsurile Legii nr.301/2004, neajunsuri ce au fost semnalate de către doctrină în urma publicării Legii nr.301/2004, comisia de elaborare a proiectului de Cod penal apreciind că diferențierea infracțiunilor în crime și delikte, deși corectă din punct de vedere științific a fost reglementată într-un mod defectuos, existând probleme ce nu și-au găsit soluția în cuprinsul codului, cum este, de exemplu cu privire la calificarea tentativei de crimă ca fiind crimă sau delict. Sa apreciat, de asemenea că, în prezent noțiunile de crimă și delict nu mai au o semnificație juridică nici pentru specialiști și nici pentru opinia publică, reintroducerea lor putând constitui o sursă de confuzie.

Sa apreciat, de asemenea că se impune reaşezarea în limite normale a tratamentului sancționator, practica demonstrând că ridicarea exagerată a limitelor de pedeapsă nu este o soluție viabilă pentru combaterea criminalității și că, într-un stat de drept, întinderea și intensitatea represiunii penale trebuie să rămână în limită determinată, în primul rând prin raportare la importanța valorii sociale lezate pentru cei care înfrâng pentru prima oară legea penală, urmând să crească progresiv pentru cei care comit mai multe infracțiuni înainte de a fi definitiv condamnați și cu atât mai mult pentru cei aflați în stare de recidivă, motiv pentru care se impune reducerea limitelor de pedeapsă prevăzute în partea specială a Codului penal și corelarea cu dispozițiile părții generale, ceea ce va permite o agravare proporțională a regimului sancționator prevăzut pentru pluralitatea de infracțiuni.

Modificări importante sunt aduse prin noul cod penal și în cadrul reglementărilor privind minoritatea, aceste reglementări constituind unul din punctele centrale ale reformei propuse prin noul Cod penal, care se diferențiază de legea penală în vigoare și de Legea nr.301/2004 prin renunțarea la sistemul mixt de sancționare al minorilor (prin pedepse și măsuri educative) și instituirea unui regim sancționator alcătuit doar din măsuri educative, dintre care unele privative, iar altele neprivative de libertate. Se tinde astfel, în a se renunța la aplicarea de pedepse minorilor care răspund penal, inițiatorii noului Cod penal inspirându-se din Legea Organică nr.5/2000 privind reglementarea

răspunderii penale a minorilor în Spania (modificată prin Legea Organică nr.8/2006), având în vedere și reglementări din dreptul francez (Ordonanța din 2 februarie 1945 cu modificările ulterioare), dreptul german (Legea tribunalelor pentru minori din 1953 cu modificările ulterioare) și dreptul austriac (Legea privind justiția juvenilă din 1988).

Spre deosebire de actualul Cod penal, care prevede că față de minorul care răspunde penal se poate lua o măsură educativă ori se poate aplica o pedeapsă, noul Cod penal prevede drept consecință a răspunderii penale a minorilor doar luarea unor măsuri educative, fie neprivative (stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână și asistarea zilnică), fie privative de libertate (internarea într-un centru educativ și internarea într-un centru de detenție), regula instituită în legea nouă fiind aceea că față de infractorii minori care au săvârșit o infracțiune se ia o măsură neprivativă de libertate, măsurile educative privative de libertate putându-se lua doar dacă minorul a mai săvârșit o infracțiune pentru care i s-a aplicat o măsură educativă ce a fost executată ori a cărei executare a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat, și atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare, ori detențiunea pe viață.

Persoanelor care la data comiterii infracțiunii au vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani li se vor putea aplica doar măsuri educative, chiar dacă în cursul procesului și până la rămânerea definitivă a hotărârii minorul a împlinit vârsta de 18 ani, iar dacă la data pronunțării hotărârii prin care se decide luarea unei măsuri educative privative de libertate minorul a împlinit vârsta de 18 ani, instanța va putea decide ca măsura educativă să se execute într-un penitenciar, în funcție de posibilitățile de îndreptare a minorului, de vârsta acestuia și de celelalte criterii de individualizare.

În acest capitol au fost analizate, din perspectiva noului Cod penal, fiecare măsură educativă în parte, obligațiile de supraveghere, modificarea și încetarea acestor obligații, prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate, precum și modul de rezolvare a pluralității de infracțiuni, respectiv în caz de concurs de infracțiuni săvârșite în timpul minorității, în cazul săvârșirii a două infracțiuni, una în timpul minorității și una după majorat, precum și în caz de pluralitate intermediară.

Au fost, de asemenea, analizate, regulile după care urmează să fie aplicată legea penală mai favorabilă, atât până la soluționarea definitivă a cauzei, cât și după rămânerea

definitivă a hotărârii de condamnare, întrucât iminenta intrare în vigoare a noului Cod penal, va repune în discuție modul de aplicare a legii penale mai favorabile, situația fiind oarecum asemănătoare cu momentul intrării în vigoare a Decretului nr. 218/1977, noul Cod penal prevăzând posibilitatea de sancționare a minorilor doar prin măsuri educative, în timp ce, *de lege lata*, sancționarea minorilor se face prin pedepse și măsuri educative.

Ultimul capitol, destinat analizei procedurii în cauzele cu infractori minori, pleacă de la premisa că dreptul procesual penal este dreptul penal substanțial în acțiune, ceea ce înseamnă că principiile legii penale trebuie să se regăsească și să fie respectate și în domeniul dreptului procesual penal.

Pe lângă regulile generale care guvernează procesul penal, în raport de existența unor situații particulare, Codul de procedură penală cuprinde și reguli ce constituie derogări de la normele de drept comun, având un conținut și o sistematizare proprie, cunoscute sub denumirea de proceduri speciale.

Caracterul deosebit și particularitățile criminalității juvenile, față de criminalitatea din rândul adulților, a determinat în planul dreptului penal substanțial, un sistem penal special alcătuit din norme și măsuri destinate să prevină și să combată acest gen de criminalitate, acest sistem caracterizându-se printr-un sistem special de responsabilitate și penalitate, prin prevenirea criminalității juvenile, prin măsuri de protecție și ocrotire, prin pedepsa cu funcție de reeducare, pe ideea reabilitării și ridicarea minorului din mediul corupt în care se găsește, prin protecția și asistența minorului delincvent, prin punerea, în primul plan, în toate măsurile ce se aplică minorului, a salvării sale.

În cadrul procedurilor speciale, un loc aparte îl ocupă procedura în cauzele cu infractori minori, care, pe lângă faptul că instituie garanții procesuale suplimentare, asigură și o examinare cât mai aprofundată a acestui gen de cauze, dată fiind situația specială a minorului și dezvoltarea sa psihofizică.

Reglementarea actuală a procedurii în cauzele cu infractori minori se realizează prin dispozițiile art. 480-493 Cod procedură penală, care conțin prevederi referitoare la urmărirea penală și judecata în primă instanță, căile de atac și punerea în executare a sancțiunilor aplicate minorilor.

Codul de procedură penală conține și dispoziții speciale pentru infractorii minori în materia măsurilor preventive (art. 160^e-160^h Cod procedură penală), asistenței juridice

obligatorii (art. 171 alin. 2 Cod procedură penală) și prezentării materialului de urmărire penală (art. 481 alin. 2 Cod procedură penală), pornirea și exercitarea acțiunii civile din oficiu când persoana vătămată este minor (art. 17 Cod procedură penală), susținerea acțiunii civile de către procuror în aceeași situație (art. 18. Cod procedură penală), luarea în mod obligatoriu a măsurilor asigurătorii în vederea reparării pagubei când cel vătămat este un minor (art. art. 163 alin 6 lit. b Cod procedură penală), formularea plângerii pentru sesizarea organelor judiciare când persoana vătămată este un minor (art. 222 alin. 6 Cod procedură penală), termenul de introducere a plângerii prealabile pentru minori (art. 284 alin. 2 Cod procedură penală), declararea apelului sau recursului pentru minori (art. 362 alin. 2, respectiv art. 385² Cod procedură penală), retragerea apelului sau a recursului (art. 369, respectiv art. 385⁴ Cod procedură penală), examinarea de către instanță, din oficiu, a acțiunii civile în cazul infracțiunilor flagrante prin care a fost vătămat un minor (art. 476 alin.2 Cod procedură penală). De asemenea, au fost instituite dispoziții speciale cu privire la ținerea separată de majori a învinuiților sau inculpaților minori reținuți sau arestați preventiv (art. 142 Cod procedură penală), asigurarea luării măsurilor de ocrotire pentru minori în cazul în care cel ce îngrijește pe minor a fost reținut sau arestat preventiv (art. 161 Cod procedură penală), sancționarea cu nulitatea absolută a nerespectării dispozițiilor legale referitoare la întocmirea referatului de evaluare (art. 197 alin. 2 Cod procedură penală), participarea obligatorie a procurorului în cauzele în care sunt judecați inculpați minori (art. 315 alin. 1 Cod procedură penală), neaplicarea procedurii speciale prevăzută pentru infracțiunile flagrante comise de minori (art. 479 alin. 1 Cod procedură penală).

Acest cadru legal reprezintă o transpunere a dispozițiilor art. 49 alin. 1 din Constituție, potrivit căreia „copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistentă în realizarea drepturilor lor”, precum și o reflectare a exigentelor consacrate în diferite documente internaționale, care urmăresc instituirea unei justiții juvenile compatibile cu statutul minorilor, în scopul evitării consecințelor negative pe care le-ar avea procedura judiciară față de aceștia.

Pe plan intern, tratamentul delicvenței juvenile s-a realizat printr-o continuă perfecționare a legislației procesual penale, modificările aduse Codului de procedura penala prin Legea nr. 356/2006 și Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 60/2006

urmărind îmbunătățirea cadrului special în materie și sporirea eficienței acestuia, în acord cu principiile de acțiune ale strategiei de reformă a sistemului judiciar.

Aceste demersuri au fost precedate de adoptarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, prin care s-a prevăzut necesitatea înființării tribunalelor specializate, precum și a secțiilor și completelor specializate pentru cauzele cu minori și familie pe lângă judecătorii, tribunale și curți de apel, având competența de a judeca infracțiunile săvârșite de minori sau asupra minorilor.

În condițiile noilor reglementări, pe lângă tribunalele specializate pentru cauzele cu minori și familie funcționează un parchet specializat care nu are personalitate juridică, iar parchetele de pe lângă curțile de apel au în structură și o secție pentru minori și familie.

Fără îndoială, noile dispoziții asigură o îmbunătățire a cadrului instituțional în materie, corespunzător cadrului judiciar european, din perspectiva specializării magistraților și a modului de instrumentare a acestui gen de cauze, însă ele nu elimină o serie de controverse apărute și sub imperiul vechii reglementări, unele probleme primind în continuare rezolvări diferite în doctrină, ca și în practica organelor judiciare.

În analiza normelor de procedură specifice cauzelor cu infractori minori, a fost tratată distinct procedura în faza de urmărire penală și în faza de judecată, cu referire la toate normele speciale în această materie, respectiv: persoanele chemate la organul de urmărire penală și la judecarea minorilor, prezentarea materialului de urmărire penală, referatul de evaluare și asistența juridică în ambele faze ale procesului, reținerea și arestarea preventivă, și specific doar pentru faza de judecată, compunerea instanței și participarea procurorului în cauzele cu minori, prezența la judecată a minorului, desfășurarea judecății, judecata în care există inculpați minori cu majori, verificarea arestării preventive în cursul judecății și judecata în căile de atac.

În ultima secțiune a acestui capitol a fost analizat modul în care se pun în executare hotărârile privind pe infractorii minori, respectiv punerea în executare a măsurilor educative și revocarea acestor măsuri, precum și amânarea sau întreruperea executării măsurii educative a internării într-un centru de reeducare.

De asemenea, au fost analizate aspectele juridice controversate în materia executării, comune mai multor măsuri educative, respectiv punerea în executare de îndată

a muștrării, libertății supravegheate și a internării într-un centru de reeducare și efectul suspensiv al apelului și recursului, și cele legate de executarea măsurilor educative și prescripția executării lor.

În fine, în analiza tuturor instituțiilor specifice cauzelor cu minori, au fost evidențiate modificările ce vor surveni odată cu intrarea în vigoare a Legii nr.1357/2010, privind noul Cod de procedură penală, în subsecțiuni distincte fiecareia dintre instituțiile analizate.

Cuvinte cheie: minori, minoritate, sancțiuni penale ce se aplică minorilor, măsuri educative, muștrare, libertate supravegheată, internare într-un centru de reeducare, internare într-un institut medical educativ, pedepse, închisoare, amendă, infracțiune, concurs de infracțiuni, circumstanțe atenuante, circumstanțe agravante, pluralitate intermediară, noul Cod penal, noul Cod de procedură penală, executarea măsurilor educative, procedura în cauzele cu infractori minori.